

Odlewanie precyzyjne stopów Ni na krytyczne części silników lotniczych

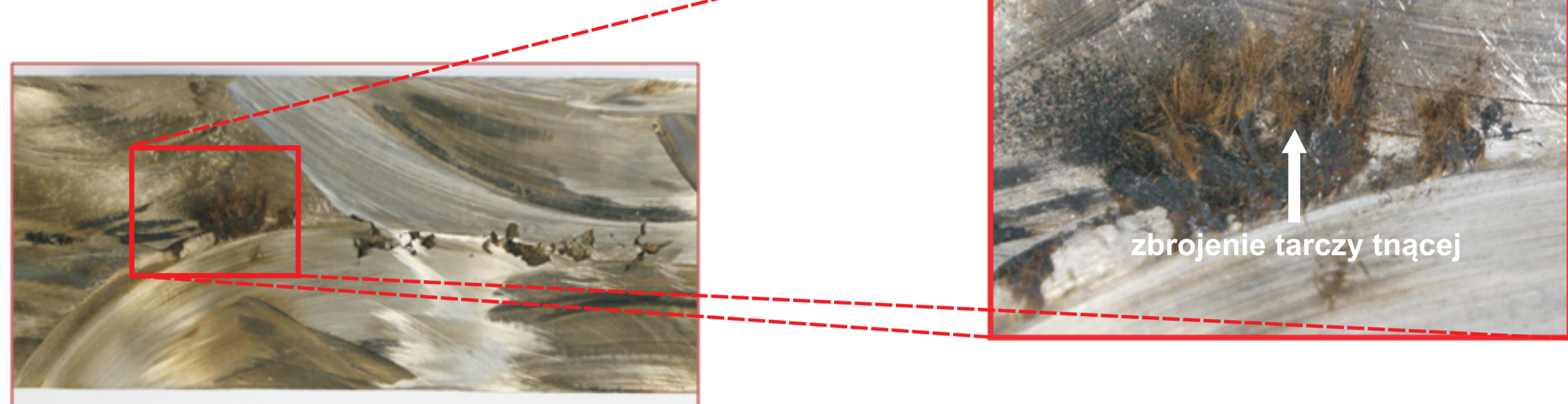
Politechnika Śląska, Politechnika Warszawska, Politechnika Rzeszowska

Wyniki badań

Analiza wpływu jakości stopów wsadowych (master heat) na jakość odlewów

Sposób cięcia prętów ze stopów master heat, jako jedna z przyczyn zanieczyszczenia odlewów wtrąceniami niemetalicznymi

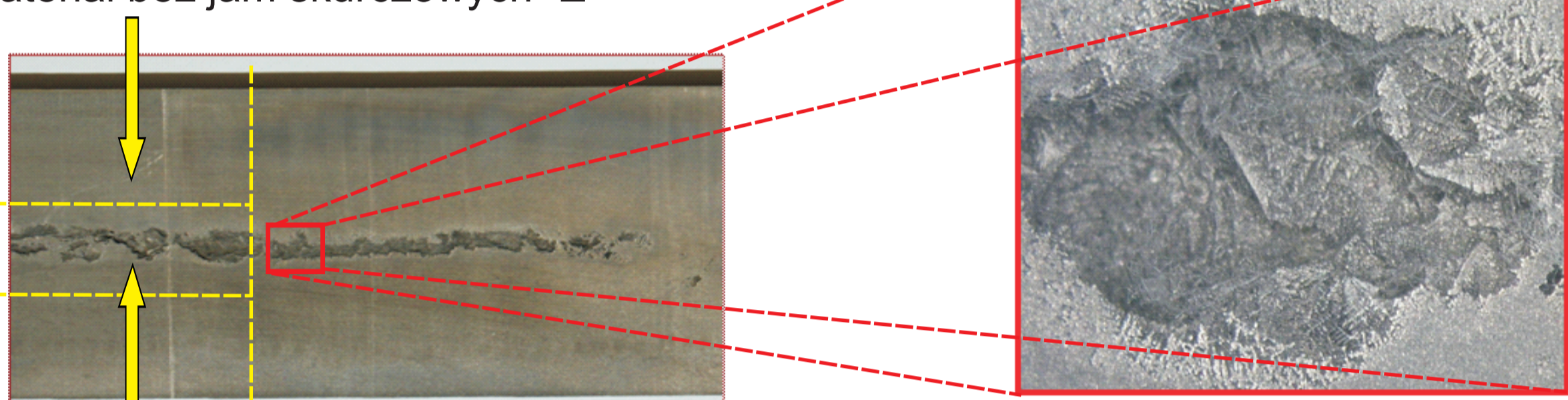
Po cięciu tarczą o osnowie gumowej, zbrojoną drutami stalowymi

Przekroje wzdłużne pręta ze stopu master heat IN 713C

Po cięciu elektroiskrowym

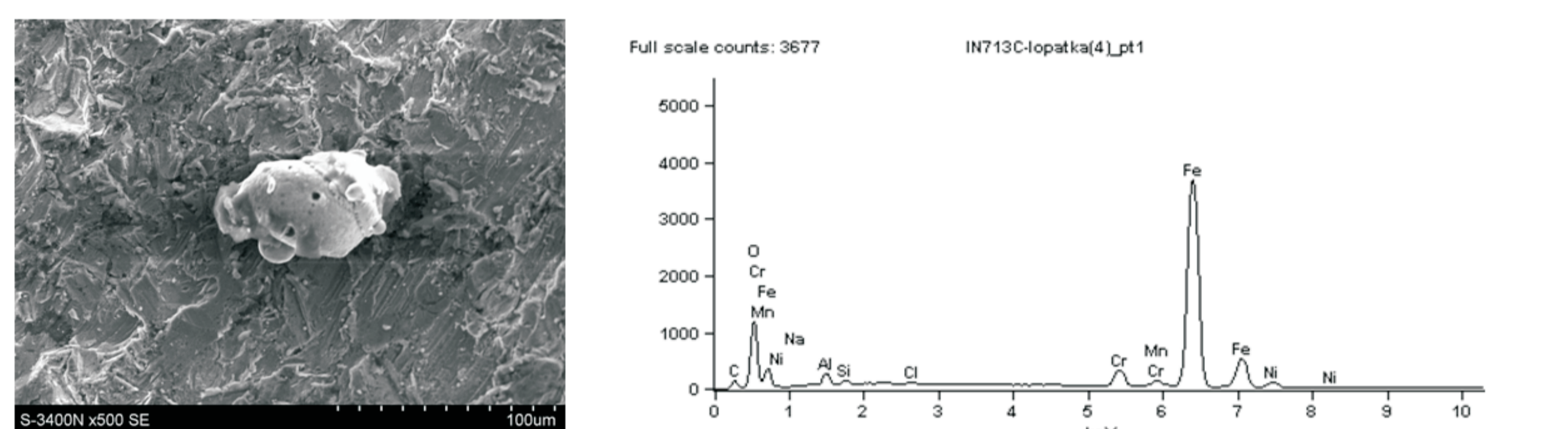
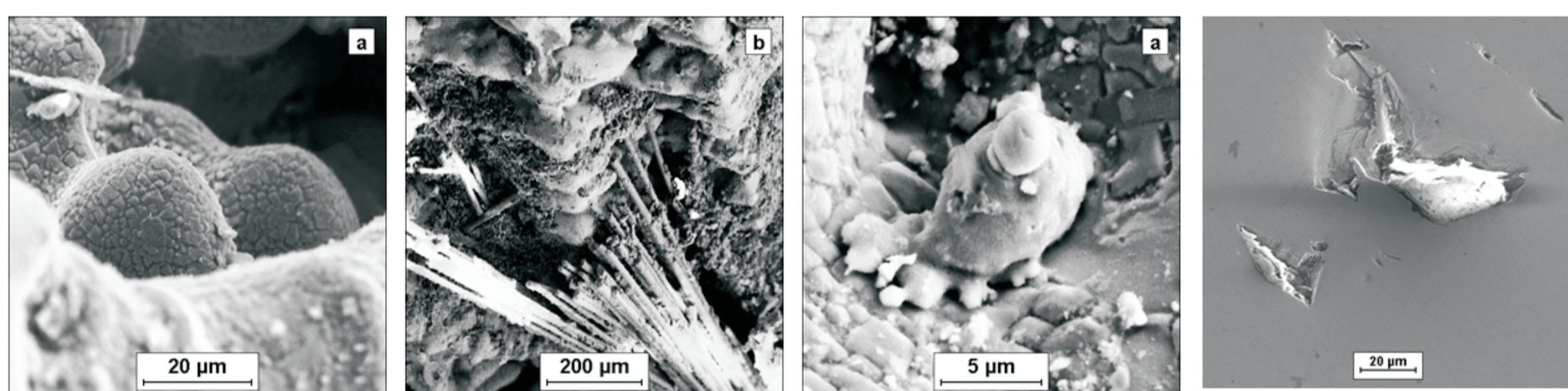
Materiał bez jam skurczowych "Z"

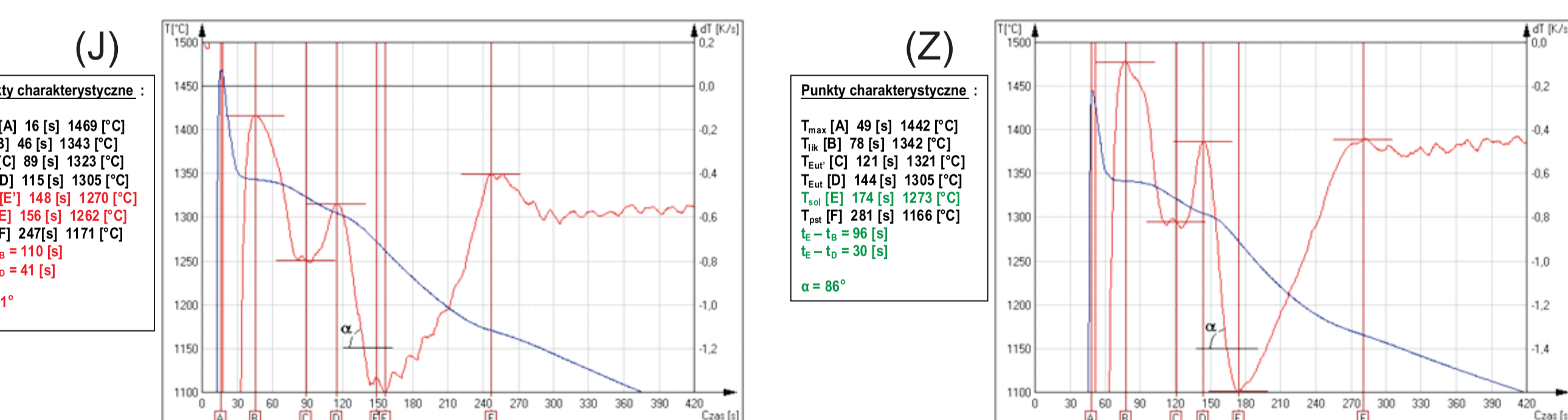
Materiał z jamami skurczowymi "J"

Przekroje wzdłużne pręta ze stopu master heat IN 713C

Zróżnicowanie „czystości metalurgicznej” stopów master heat, jako jedna z przyczyn zróżnicowania jakości odlewów

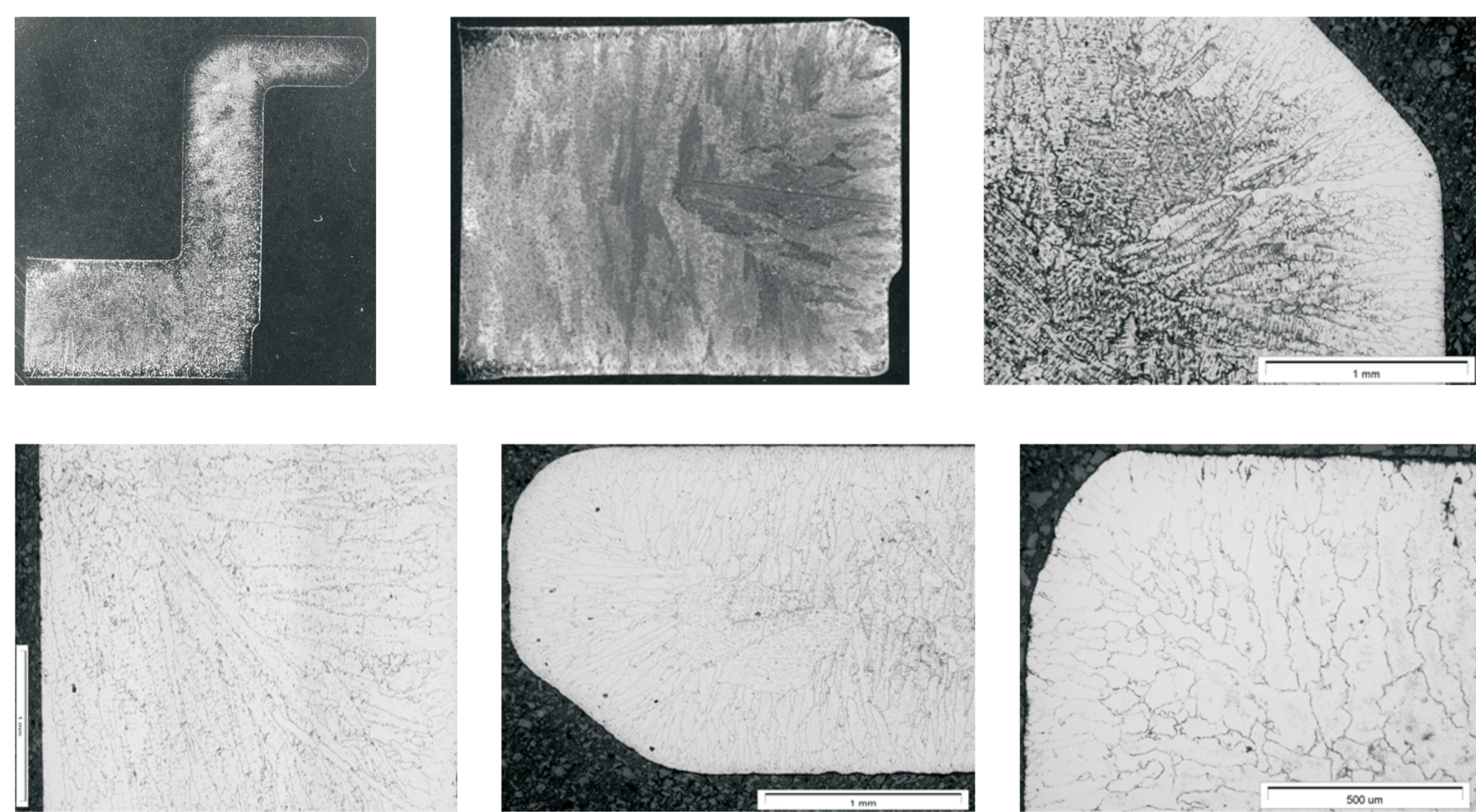

Skład chemiczny wtrąceń o kształcie zakrzepniętej kropli zawierających Fe, Cr, Al, Si i Mn ujawnionych w stopie master heat i na powierzchni łopatek doświadczalnych z nadstopu IN 713C

Badania 238 łopatek doświadczalnych z nadstopu niklu IN 713C wykazały, że łopatki odlane ze stopów wsadowych bez jam skurczowych (Z) charakteryzowały się, w porównaniu do łopatek odlanych ze stopów wsadowych z jamami skurczowymi (J): zblizoną liczbę pęknięć, wyraźnie mniejszą liczbą wtrąceń i zażużeń, mniejszą liczbą braków oraz o 17% większym uzyskiem.

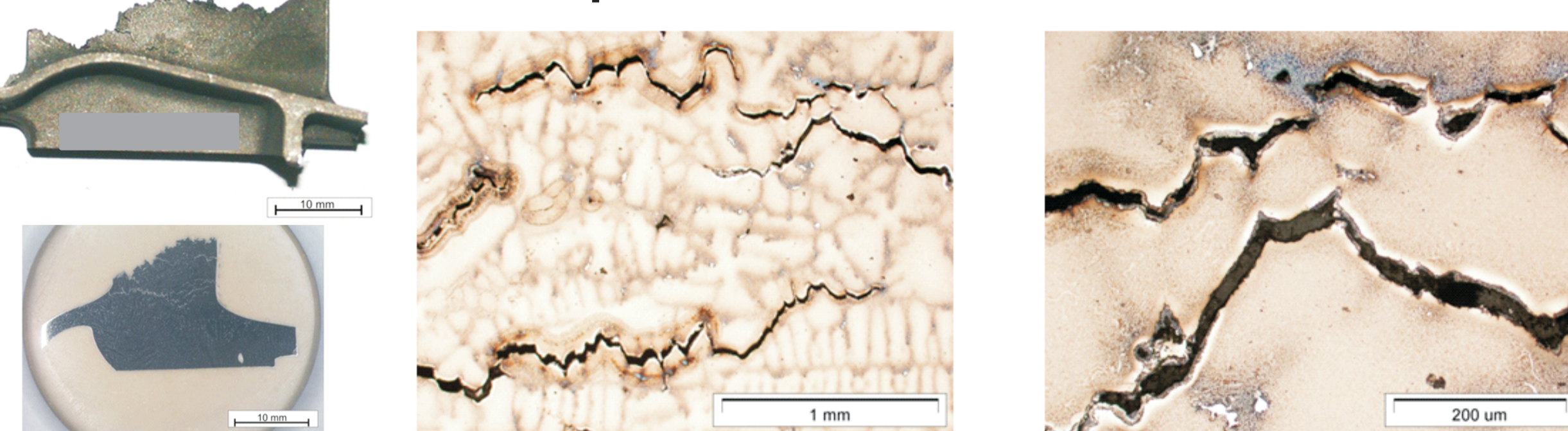
Analiza wad w segmentach BOAS z nadstopu kobaltu MAR M509

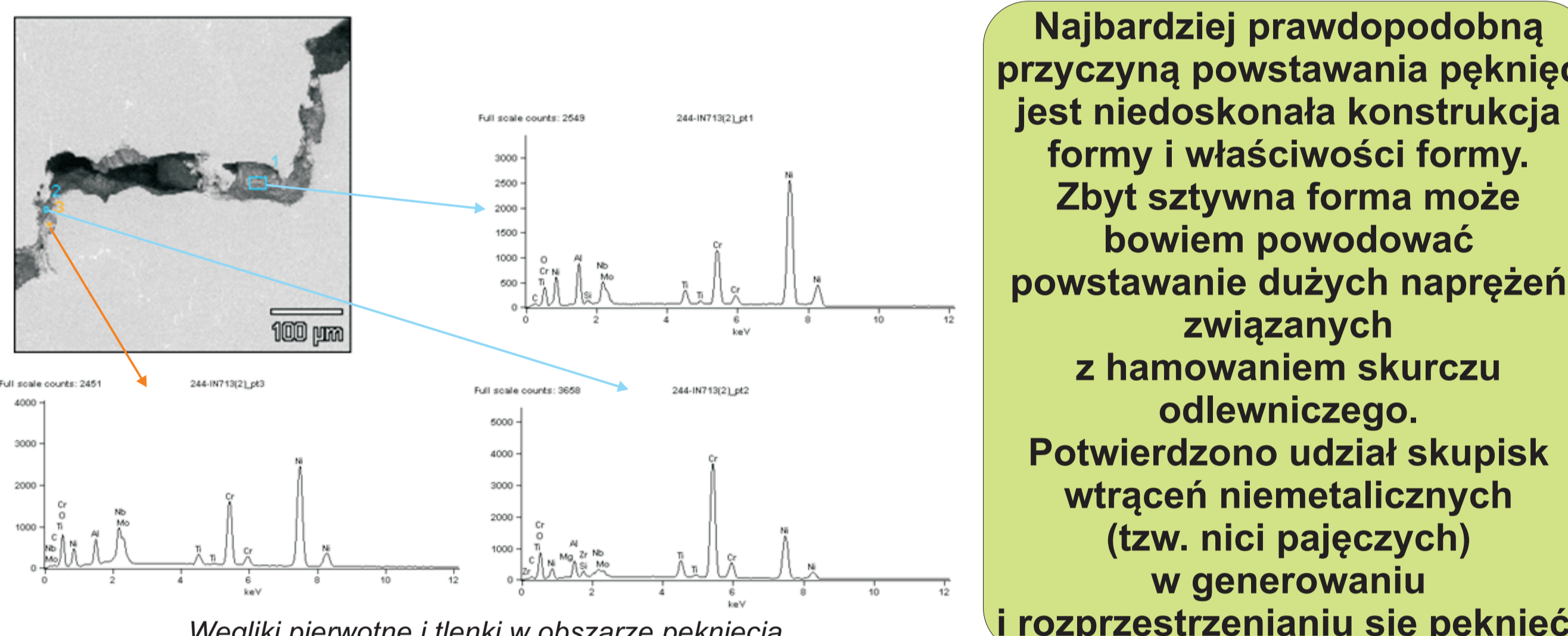
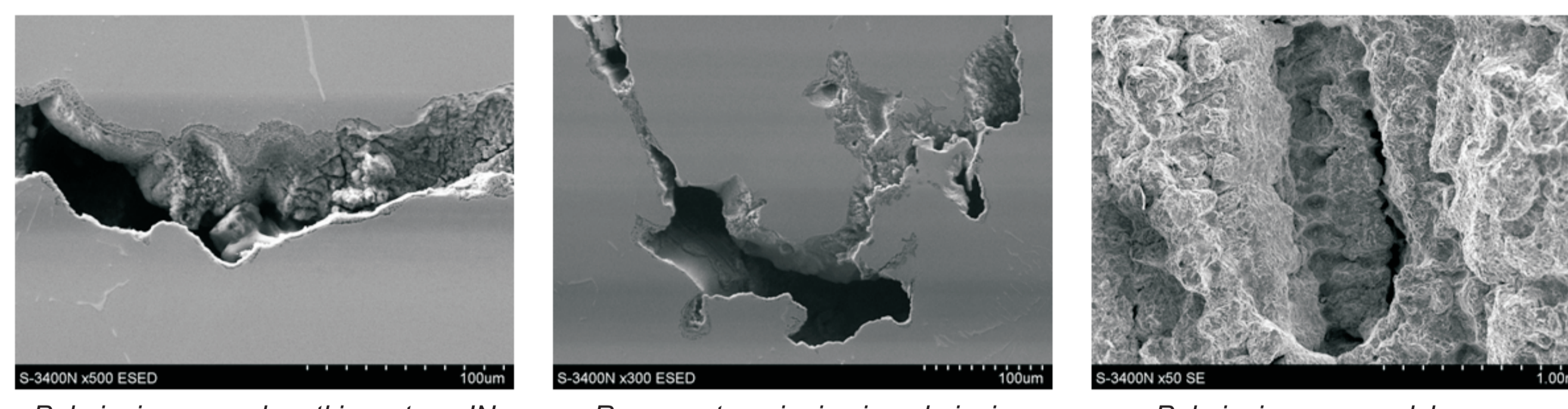
Strefowa mikrostruktura segmentów świadczy o ich nieprawidłowym krzepnięciu, ze zbyt szybkim odprowadzaniem ciepła ze strefy powierzchniowej odlewów. Przyczyną tego zjawiska jest niewłaściwy dobór temperatury zalewania i temperatury formy.

Analiza przyczyn powstawania wad w odlewach precyzyjnych krytycznych części silników lotniczych

Analiza przyczyn pęknięcia łopatek z nadstopu IN-713 w procesie odlewania

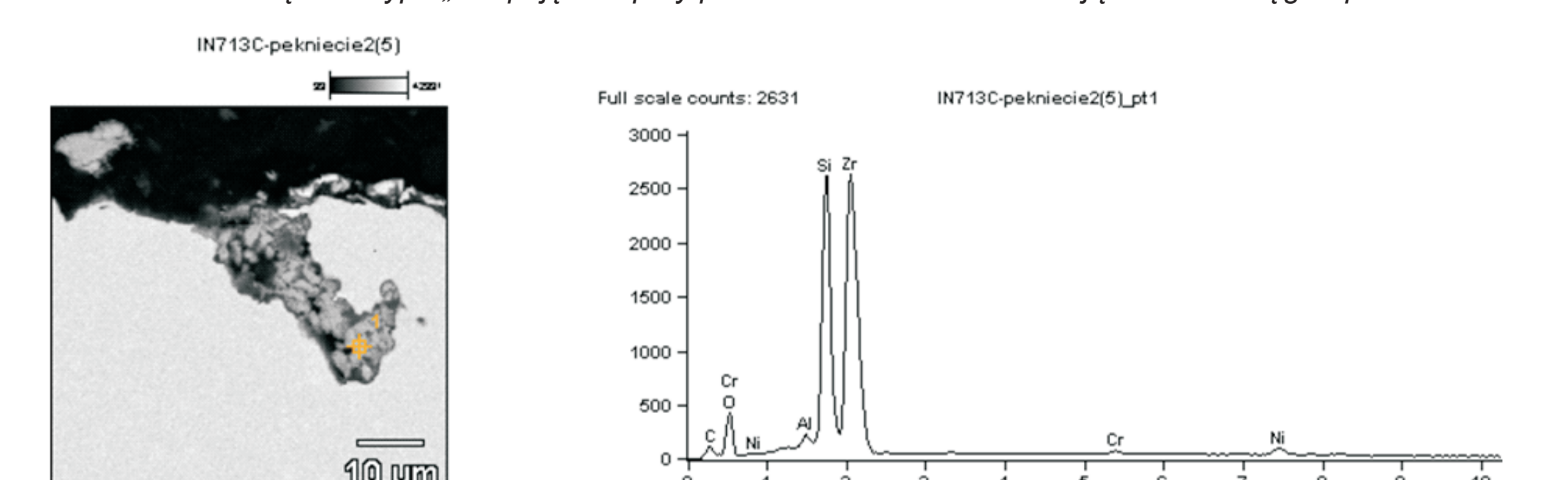
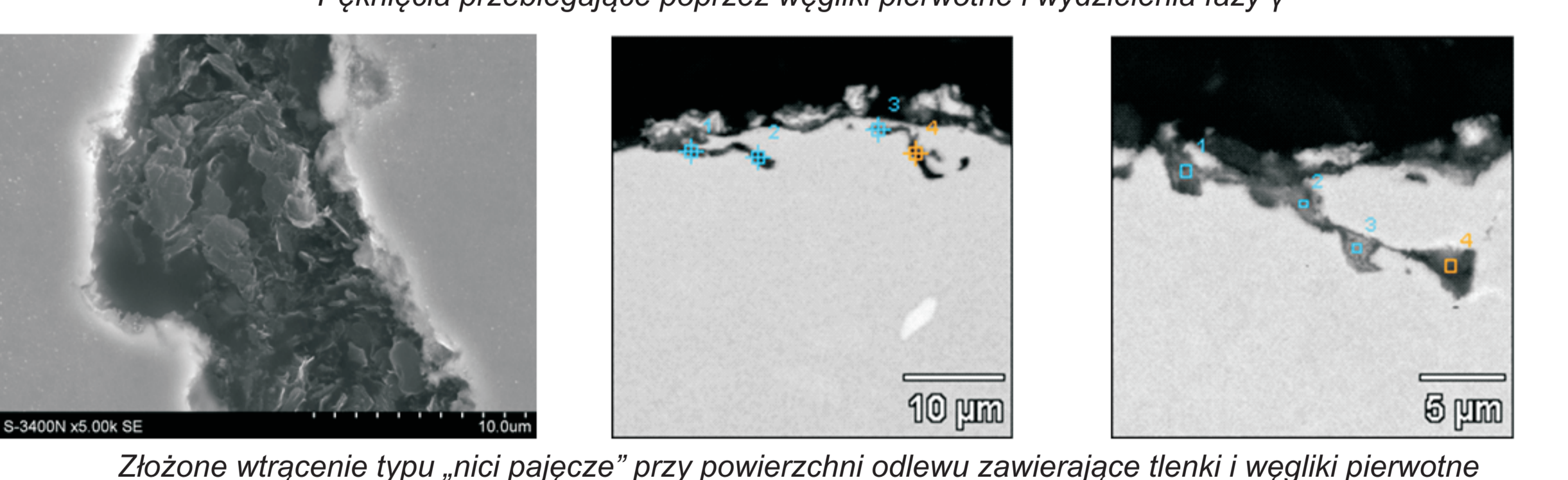
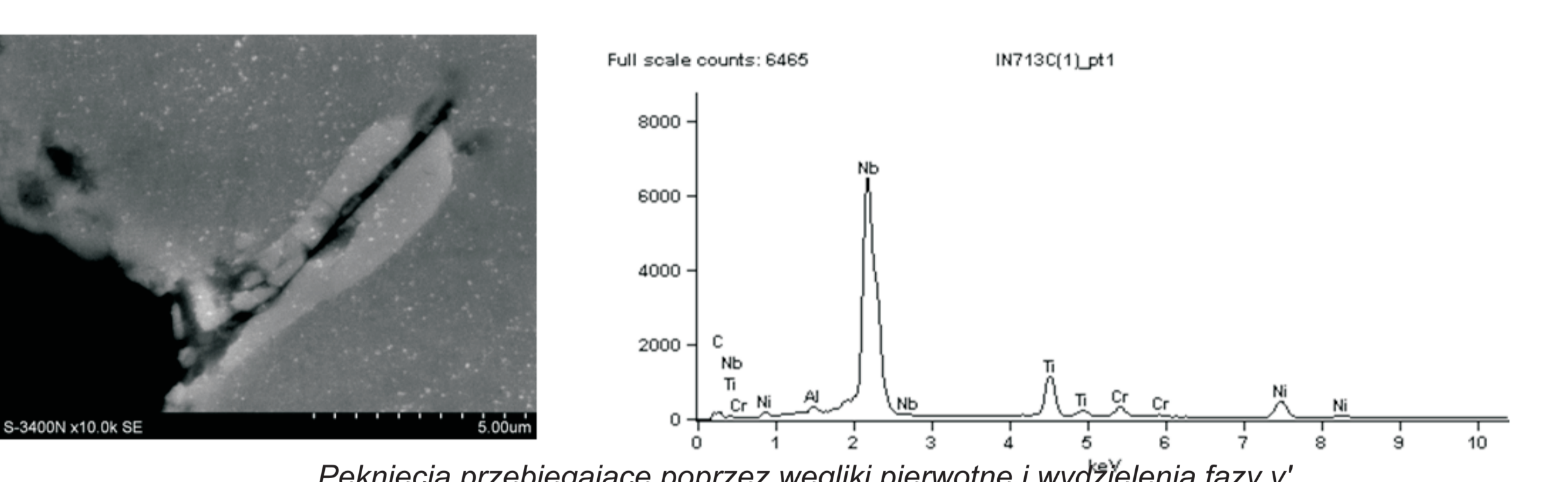
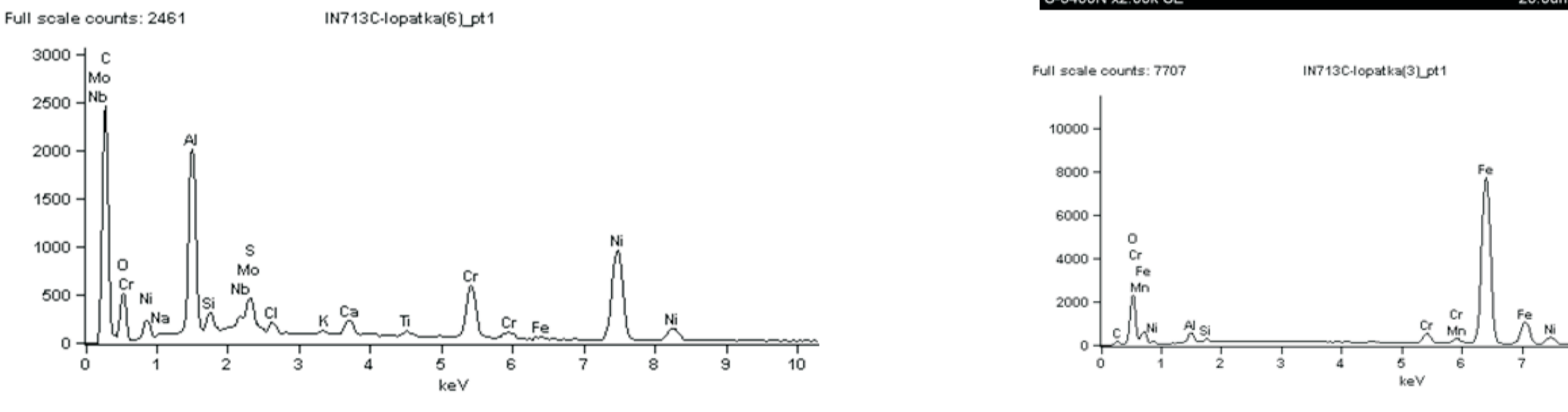
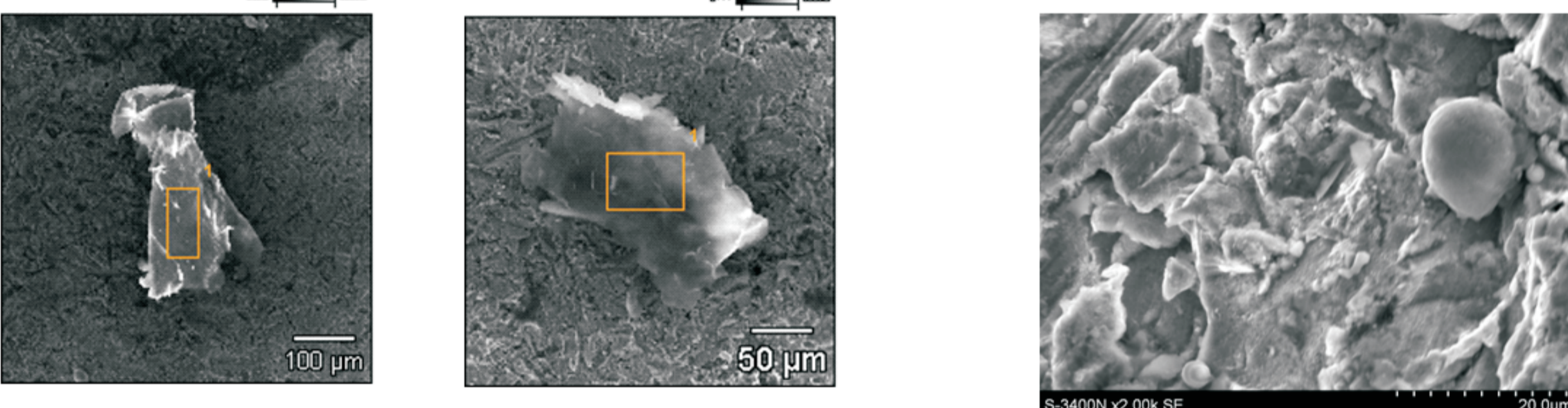

Fragment pękniętego odlewu precyzyjnego łopatki ze stopu IN 713 i zgład metalograficzny obszaru pęknięcia. Pęknięcie gorące po granicach dendrytów z widoczną warstwą utlenioną na powierzchni pęknięcia

Najbardziej prawdopodobną przyczyną powstawania wad jest niedoskonała konstrukcja formy i właściwości formy. Zbyt sztywna forma może bowiem powodować powstawanie dużych naprężeń związanych z hamowaniem skurczu odlewniczego. Potwierdzono udział skupisk wtrąceń niemetalicznych (tzw. nici pajęcznych) w generowaniu i rozprzestrzenianiu się pęknięć.

Analiza wad w łopatkach z nadstopu IN 713C ujawnionych w badaniach fluorescencyjnych

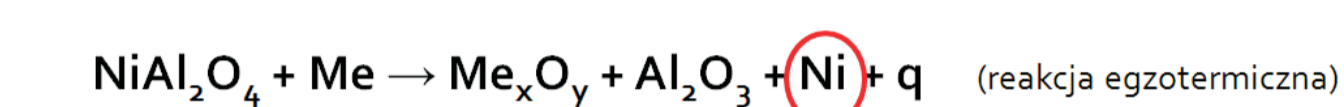
Generowaniu i rozprzestrzenianiu się pęknięć w łopatkach sprzyjają duże wydzielenia węglików pierwotnych typu MC (NbC) i fazy γ', wtrącenia niemetaliczne zawierające głównie Al, Cr i O oraz wtrącenia egzogeniczne zawierające pierwiastki wchodzące w skład formy ceramicznej

Optymalizacja procesu otrzymywania spinelu glinianu niklu NiAl₂O₄ – modyfikatora ziarna w odlewach z nadstopów niklu

Metody otrzymywania spinelu NiAl₂O₄, który ma stanowić alternatywny powierzchniowy modyfikator wielkości ziarna odlewów polikrystalicznych z nadstopów niklu opracowano w WIM PW. Zastosowano technologię reakcji roztopu stałego (mieszany tlenków metali kalcynowanej w powietrzu).

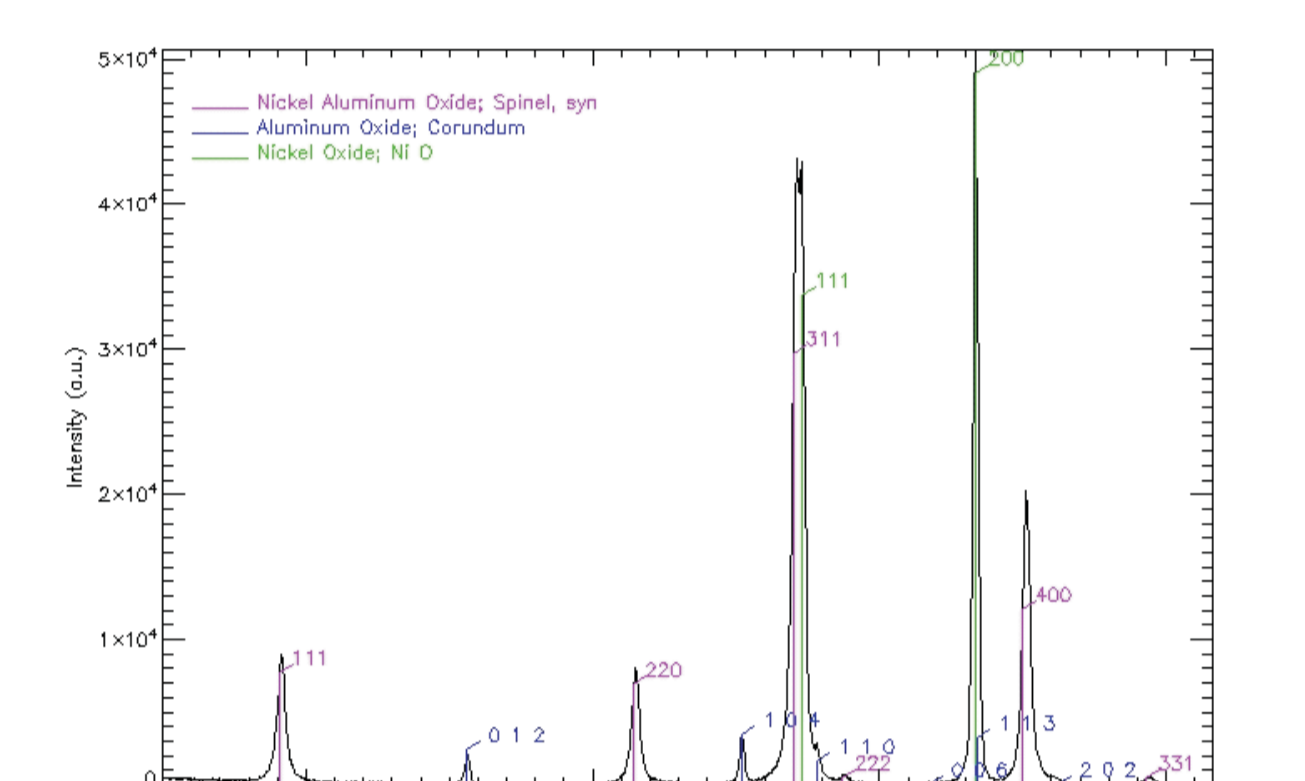
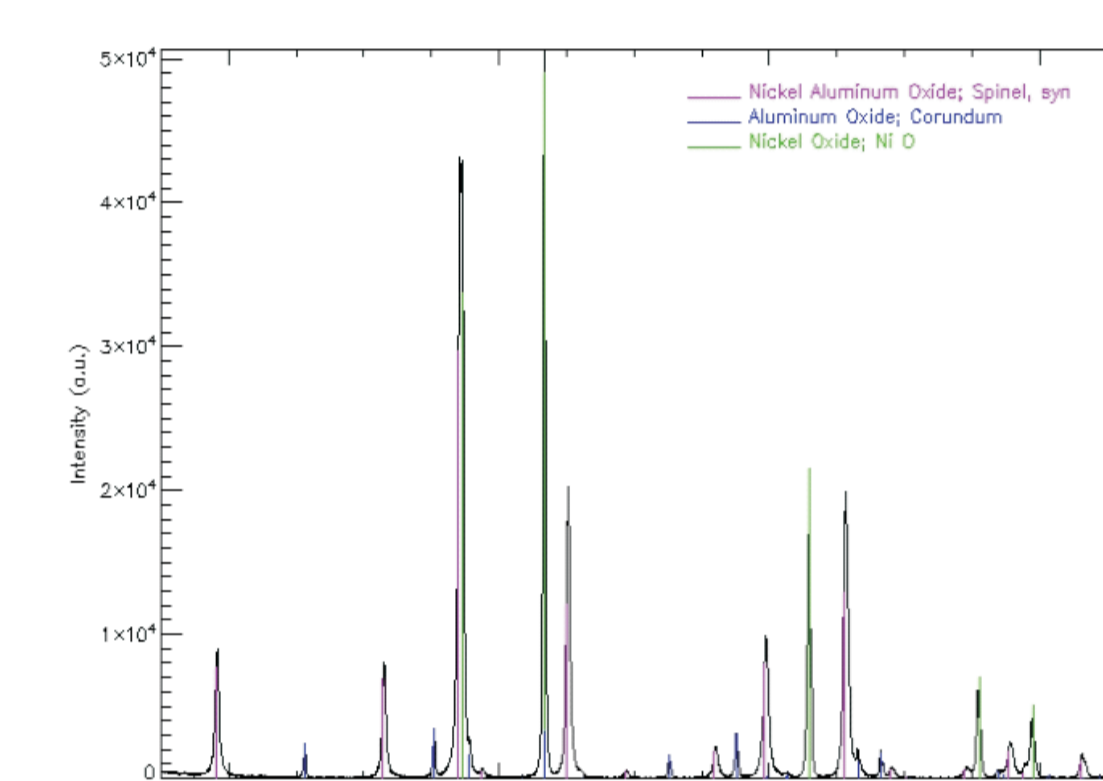
zarodek krystalizacji

zarodek krystalizacji

Tlenek glinu γ-Al₂O₃ i tlenek niklu NiO wyprodukowane przez firmę Alfa Aesar GmbH & Co.KG

gdzie Me – Cr, Ti, Al, C dla nadstopów niklu

Wysokotemperaturowa synteza mieszany tlenków metali (NiO i γ-Al₂O₃) pozwala na otrzymanie spinelu NiAl₂O₄. Reakcja nie zachodzi ze 100% wydajnością - w składzie fazowym produktów obserwuje się obecność związków reagentów. Wykazano, że ze wzrostem temperatury procesu syntezy następuje wzrost koncentracji spinelu glinianu niklu w próbce - wzrost intensywności promieniowania ugiętego na płaszczyźnie o wskaźniku (220) dla glinianu niklu.

Wskaźniki realizacji celów projektu

Publikacje

- Moskal G., Cwajna J., Witala B., Rozmysłowska A.: *Analysis of influence of measurement conditions on repeatable results of thermal diffusivity of ceramic moulds designed for manufacturing the superalloys castings*. Europhysical Conference on Defects in Insulating Materials (EURODIM 2010), Pecs, 2010
- Moskal G., Cwajna J., Binczyk F., Cygan R., Witala B.: *Influence of measurement results of thermal conductivity and heat transfer coefficients on the simulation results of casting process of aircraft engine elements made of monocrystalline and directionally crystallized superalloys*. 6th International Conference on Diffusion in Solids and Liquids: Mass Transfer, Heat Transfer and Microstructure and Properties, Paryż, 2010
- Moskal G., Cwajna J., Witala B., Cygan R.: *Influence of measurement results of thermal conductivity and heat transfer coefficients on the simulation results of casting process of aircraft engine elements*. Defect and Diffusion Forum, nr 312-315, str. 566-570, 2011
- Moskal G., Cwajna J., Matysiak H., Staszewski M., Witala B.: *Characterization of thermal and mechanical properties of ceramic shells for casting process*. Engineering Ceramics 2011: From Materials to Components, str. 78-79, 2011
- Chmiela B.: *Phase identification in new TBCs after thermal exposure using EBSD method*. Proceedings of XVIII International Student's Day of Metallurgy - CD, str. 313-319, 2011
- Dybowski B.: *Qualitative and quantitative analysis of microstructure of nickel-base superalloy ZhS6K*. Proceedings of XVIII International Student's Day of Metallurgy - CD, 2011
- Kościełniak B.: *Qualitative and quantitative analysis of microstructure of nickel-base superalloy CMSX-4*. Proceedings of XVIII International Student's Day of Metallurgy - CD, 2011
- Kukielka T.: *Primary dendrite arms spacing of the root of turbine blade*. XIII Międzynarodowa Studencka Sesja Naukowa „MATERIAŁY I TECHNOLOGIE XXI WIEKU” - CD, 2010
- Dybowski B.: *Jakościowa i ilościowa analiza mikrostruktury nadstopu niklu ZS6K*. III Międzynarodowa Studencka Sesja Naukowa „MATERIAŁY I TECHNOLOGIE XXI WIEKU” - CD, 2010
- Kościełniak B.: *Jakościowa i ilościowa analiza mikrostruktury nadstopu CMSX-4 na bazie niklu*. III Międzynarodowa Studencka Sesja Naukowa „MATERIAŁY I TECHNOLOGIE XXI WIEKU” - CD, 2010

Publikacje planowane

- Chmiela B., Sozańska M., Rodak K.: *Phase identification in nickel-base superalloys using EBSD/SEM method and electron diffraction in STEM*. The XIVth International Conference on Electron Microscopy, 2011.
- Sozańska M., Chmiela B., Cwajna J.: *Analysis of microstructure and phase identification in nickel-base superalloys ZhS6K using EBSD/SEM method*. The XIVth International Conference on Electron Microscopy, 2011.
- Szczotok A.: *Quantitative evaluation of carbides in nickel-base superalloy MAR-M247*. Technologies and Properties of Modern Utilised Materials, IOP Materials Science and Engineering Conference Series
- Roskosz S., Cwajna J.: *Quantitative characterization of shrinkage and gas pores in equiaxed and single crystal nickel base superalloys*. IX International Conference on Stereology and Image Analysis in Materials Science, STERMAT 2012
- Szczotok A., Cwajna J.: *Quantitative evaluation of gamma prime (γ') phase precipitates in CMSX-4 nickel-based superalloy*. IX International Conference on Stereology and Image Analysis in Materials Science, STERMAT 2012

Prace mgr, dr, hab.

Prace inżynierskie obronione:
Tomaszewska J.: *Opracowanie metodyki wytwarzania spinelu NiAl₂O₄ do modyfikacji nadstopu niklu IN 713C*. Promotor: dr inż. H. Matysiak

- Prace magisterskie planowane:**
- Kościełniak T.: *Ujawnianie i ocena fazy γ' w monokrystalicznym nadstopie niklu CMSX-4*. Promotor: dr inż. A. Szczotok, planowany termin obrony pracy VI.2011
  - Toczyłowska E.: *Ocena faz węglkowych w nadstopie niklu René 142 DS*. Promotor: dr inż. A. Szczotok, planowany termin obrony pracy VI.2011
  - Kwaśniewski D.: *Charakterystyka właściwości cieplnych form ceramicznych przeznaczonych do odlewania elementów z nadstopów niklu*. Promotor: dr inż. G. Moskal, planowany termin obrony pracy VI.2011
  - Bednorz Ł.: *Analiza zjawisk zachodzących w procesie krystalizacji nadstopów niklu na granicy forma-ciekły metal*. Promotor: dr inż. J. Michalska, planowany termin obrony pracy IX.2011

Prace doktorskie

Tytuł: *Zastosowanie metod mikroanalizy rentgenowskiej i techniki EBSD w badaniach materiałów dla lotnictwa*
Autor: Chmiela B.
Promotor: dr hab. inż. M. Sozańska, prof. nzw. w Pol. Śl.
Status: Przewód doktorski otwarto 9.XI.2010, planowany termin zakończenia 2012